

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-29>

УДК 336.581

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

FINANCIAL MECHANISM OF PUBLIC INVESTMENT IN MODERN CONDITIONS

Гладишевський Анатолій Валентинович

аспірант,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4066-5077>

Коробчук Тетяна Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,

Луцький національний технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0356-4157>

Hladyshovskyi Anatolii

Lesya Ukrainka Volyn National University

Korobchuk Tetiana

Lutsk National Technical University

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем функціонування фінансового механізму публічного інвестування в Україні. Визначено засади трансформації системи державних фінансів, що спрямовуються на реалізацію інфраструктурних проектів в контексті адаптації інвестиційного механізму до європейських вимог, а також у зв'язку з адміністративною реформою та бюджетною децентралізацією, що відбулись в Україні. Досліджено особливості формування джерел публічного інвестування, актуалізовано важливість приватно-державного партнерства в процесі реалізації інфраструктурних проектів, котрі можуть бути здійснені за участі приватного капіталу. Визначено необхідність забезпечення високого рівня ефективності управління публічними інвестиціями для досягнення завдань та цілей інвестування загалом. Досліджено практичні особливості реалізації державних інвестиційних проектів в залежності від характеру об'єкта інвестування.

Ключові слова: публічне інвестування, фінансовий механізм публічного інвестування, сталий розвиток, інфраструктурні проекти.

The article is devoted to the study of current problems of the functioning of the financial mechanism of public investment in Ukraine. The principles of the transformation of the public finance system aimed at the implementation of infrastructure projects in the context of adapting the investment mechanism to European requirements, as well as in connection with the administrative reform and budget decentralization that took place in Ukraine, were determined. The peculiarities of the formation of sources of public investment are studied, the importance of private-state partnership in the process of implementation of infrastructure projects, which can be valid with the participation of private capital, is updated. Ensuring a high level of efficiency of public investment management to achieve investment objectives and goals in general is determined. The practical features of the implementation of state investment projects, depending on the nature of the investment object, were studied. Practical aspects of planning and implementation of public investment projects indicate that their implementation is mainly aimed at infrastructure improvement measures. In turn, this not only results in the development of the respective territorial community, but also leads to an increase in the production volume of enterprises located in the given territory. The reason for this is that facilitating access to sources of resources and speeding up supply channels accelerates turnover and, accordingly, requires an increase in production volumes. The next consequence of such investments will be an increase in budget revenues, due to which, in fact, the public investment system is implemented. Accordingly, ensuring the effectiveness of the functioning of such a system is the primary task of state authorities. Thus, it can be argued that in Ukraine, when the need for post-war reconstruction of the country is growing, it is precisely the well-thought-out system of public investment that is able to ensure not only the restoration of the destroyed infrastructure, but also to stimulate the economic growth of the country in general.

Keywords: public investment, financial mechanism of public investment, sustainable development, infrastructure projects.

Постановка проблеми. Практичні аспекти планування та реалізації проєктів публічного інвестування свідчать, що їх реалізація, головним чином, спрямовується на заходи з покращення інфраструктури. У свою чергу, це має наслідком не лише розвиток відповідної територіальної громади, але й призводить до зростання обсягів виробництва підприємств, розташованих на даній території. Причиною цього є те, що полегшення доступу до джерел ресурсів та пришвидшення каналів постачання прискорює товарооборот, а відповідно – потребує і збільшення обсягів виробництва продукції. Наступним наслідком таких інвестицій стане приріст бюджетних надходжень, за рахунок яких, власне, і реалізується система публічного інвестування. Відповідно, забезпечення ефективності функціонування такої системи є першочерговим завданням органів державної влади. Отже, можна стверджувати, що в умовах, коли в Україні зростає потреба у повоєнній відбудові країни, саме продумана система публічного інвестування здатна забезпечити не лише відновлення зруйнованої інфраструктури, але й стимулювати економічне зростання країни загалом.

Разом з тим особливої актуальності в нинішній час набувають дослідження принципів функціонування фінансового механізму публічного інвестування, оскільки саме його ефективність сприяє досягненню цілей та завдань, що встановлюються при реалізації інфраструктурних проєктів. Однією з ключових проблем даного механізму є пошук джерел, достатніх для здійснення інвестицій у заданому обсязі. Саме тому актуальність вивчення аспектів функціонування фінансового механізму публічного інвестування набуває особливого значення та потребує вдосконалення практичних аспектів його застосування в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики функціонування фінансового механізму публічного інвестування не є новою і достатньо широко розкритою в спеціалізованій сучасній економічній літературі. Разом з тим, варто особливо відзначити праці таких науковців та практиків, як М. Дзямулич [1], Т. Шматковська [2; 3], Д. Ашауер [4], Л. Ерден [5], Г. Гломм [6] та інших, що здійснили суттєвий внесок в дослідження сучасної специфіки публічного інвестування. Втім, трансформація підходів до розуміння сутності публічного інвестування та його ролі в забезпеченні соціально-економічного роз-

витку територій потребує більш досконалого вивчення даної проблеми в нових умовах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження принципів функціонування фінансового механізму публічного інвестування, а також визначення шляхів забезпечення його ефективності в умовах системних трансформацій у сфері державного управління, пов'язаних з бюджетною децентралізацією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система публічного інвестування є відносно новою для України сферою діяльності. Лише 2018 року наша країна приєдналася до рекомендації ОЕСР відносно впровадження принципів публічного інвестування в діяльність органів місцевого самоврядування. Необхідно зазначити, що такий крок був елементом загальної адміністративно-територіальної реформи, наслідком якої стала також бюджетна децентралізація, котра дала у розпорядження новостворених об'єднаних територіальних громад фінансові ресурси, достатні для спрямування на потреби регіонального соціально-економічного розвитку. У свою чергу, такий розвиток забезпечується, перш за все, створенням нових або реконструкцією існуючих об'єктів інфраструктури, до якої відносяться не лише мости та дороги, але й школи, лікарні або ж нематеріальні заходи, спрямовані на стимулювання підприємницької активності населення.

Якщо дивитись на систему публічних інвестицій з точки зору розвитку національної економіки, то необхідно зазначити, що вони можуть відігравати антициклічну роль в економічній системі, зменшуючи нестабільність попиту на продукцію та цін, стимулюючи таким чином зростання інвестицій з боку приватного сектору. Тому існує потреба врахування такої невизначеності в моделі приватних інвестицій, що стосується розвитку національної економіки. Емпіричні дослідження в даному аспекті додають проксі невизначеності до стандартних інвестиційних моделей, оскільки підвищений рівень невизначеності негативно впливає на сукупні інвестиції в економічній системі загалом.

Таким чином, приходимо до висновку, що для ефективного реалізації публічних інвестицій, а також для стимулювання приватних інвестицій в інфраструктурні проєкти важливий вплив мають державні інституції, які сприяють ринковій конкуренції у даній сфері. Мається на увазі, що навіть реалізація інфраструктурних проєктів за державні кошти потребує залучення приватних підприємств,

які будуть виконувати роботи по реалізації цих проектів за рахунок публічних інвестицій. В такому аспекті приходимо до висновку, що ефективна реалізація системи публічного інвестування також є неможливою без захисту прав власності, зниження бар'єрів для міжнародного руху товарів та послуг, низьких податків та зниження зарегульованості економіки. При цьому необхідно зазначити, що виконання цих умов не лише забезпечить ефективну реалізацію публічного інвестування в необхідні інфраструктурні об'єкти, але природньо стимулюватиме приріст приватних інвестицій, в тому числі – в проекти соціально-економічного розвитку територій. Відтак приходимо до висновку, що ефективне функціонування ринкових інститутів в межах державного регулювання економіки позитивно впливатиме на економічне зростання та стимулюватиме загальне збільшення обсягу сукупних інвестицій – як публічних, так і з боку приватного сектору.

Практичне застосування таких припущень щодо функціонування ефективної системи стимулювання публічних інвестицій на основі ринкових механізмів в поєднанні з інвестиціями в інфраструктурні проекти з боку приватного сектору, може бути описано математичною моделлю, запропонованою Л. Ерденом та Р. Холкомбом [5]. Дана модель передбачає припущення, що державні інвестиції та інші відповідні змінні впливають на швидкість пристосування, з якою розрив між бажаними та фактичними валовими приватними інвестиціями скорочується в кожному короткостроковому періоді. Тому, лінійне представлення коефіцієнту такого корегування β можна визначити наступною формулою:

$$\beta = a_0 + \frac{1}{(PI_t - PI_{t-1})} \times (\gamma_1 \times GI_t + \gamma_2 \times X_t),$$

де a_0 – початкові інвестиції;

PI – валові приватні інвестиції;

GI – валові державні інвестиції;

X_t – вектор інших відповідних змінних [5].

Неявне припущення, яке лежить в основі даної формули, полягає в тому, що відкладені ефекти цих змінних на приватні інвестиції також враховуються коефіцієнтом коригування. Якщо публічні інвестиції доповнюють приватні в процесі реалізації інфраструктурних проектів, то це прискорює загальне приведення бажаних приватних інвестицій до фактичного рівня, і навпаки. Виходячи з цього, можна трансформувати дане рівняння таким чином:

$$PI_t - PI_{t-1} = a_0 \times (PI_t - PI_{t-1}) + \gamma_1 \times GI_t + \gamma_2 \times X_t$$

В скороченій формі дане динамічне рівняння для валових приватних інвестицій, які стимулюються зростанням публічних інвестицій, а також набір інших відповідних змінних виглядатиме наступним чином:

$$PI_{i,t} = \alpha \times a_0 (1 - (1 - \delta)L) Y_{i,t}^e + \gamma_1 GI_{i,t} + \gamma_2 X_{i,t} + (1 - a_0) PI_{i,t-1} + u_{i,t},$$

де Y^e – очікуваний рівень виробництва за час t , який можна розглядати як майбутній сукупний попит;

δ – коефіцієнт амортизації приватного капіталу;

$i = 1, \dots, N$ і $t = 1, \dots, T$ – індекси, які являють собою перетин і розмірність часового ряду даних;

$u_{i,t}$ – випадкове відхилення [5].

Як бачимо, дана модель є досить гнучкою, оскільки дозволяє визначити приватні інвестиції не лише як функцію очікуваного рівня реального виробництва, а й кількох відповідних змінних. Коефіцієнт Y^e при цьому враховує ефект прискорення інвестування і очікується, що він буде позитивним. Обсяг валових публічних інвестицій при цьому може бути негативним або позитивним в залежності від того, який ефект (заміщення чи компліментарний) буде більшим.

Отже, можна стверджувати, що теоретично вплив невизначеності на процес інвестування є неоднозначним, оскільки висока вартість капіталу може стримувати приватні інвестиції і навпаки – доступність кредитів для приватного сектору позитивно вплине на інвестиційну діяльність. Разом з тим, очікується, що сприятливе економічне середовище, створене державними та ринковими інституціями, матиме позитивний вплив на зростання обсягу як приватних, так і публічних інвестицій в соціально-економічний розвиток територій.

Таким чином, приходимо до висновку, що наявність математичних моделей, пов'язаних з можливістю прогнозування залучення необхідних обсягів публічних інвестицій, а також приватного капіталу для реалізації інфраструктурних проектів, дає змогу створення системи вертикальної та горизонтальної координації діяльності по формуванню системи стратегічних цілей у сфері публічного інвестування. При цьому варто зауважити, що доповнення публічних інвестицій приватними капіталовкладеннями повинне відбуватися в рамках приватно-державного партнерства, що є основою цілей сталого розвитку, на які орієнтована система бюджетної децентралізації в Україні.

Головною проблемою в даному аспекті фінансового механізму, як і раніше, являється планування обсягів публічного інвестування,

оскільки воно значною мірою є залежним від джерел надходження фінансових ресурсів. При цьому наявні інструменти формування капіталу для публічного інвестування є новими для органів місцевого самоврядування і робота з ними складає окрему проблему в системі територіальних громад. З іншого боку, залучення приватних інвестицій на інфраструктурні потреби потребує виваженої співпраці з потенційними інвесторами, а також повинна супроводжуватись прийнятними термінами окупності для них.

Аналогічним чином варто відзначити проблеми з узгодженням напрямів і потреб публічного інвестування на регіональному рівні, що здійснюється за рахунок цільового фінансування з боку Кабінету Міністрів України або відповідних галузевих чи функціональних міністерств. Необхідно зазначити, що фінансові ресурси, які наявні у центральних органів влади досить часто спрямовуються на реалізацію проектів, які пересікаються з планами місцевих громад і можуть призводити до неузгоджень в самому плануванні розвитку територій. Вирішення цієї проблеми полягає у формуванні прозорості та прогнозованої системи публічного інвестування, яка б в обов'язковому порядку передбачала необхідність узгодження як самого фінансування публічних проектів, так і обсягів їх фінансування між центральною та місцевою гілками виконавчої влади.

Висновки. Отже, приходимо до висновку, що формування дієвого фінансового механізму публічного інвестування потребує реалі-

зації ряду послідовних заходів, спрямованих на впорядкування процесу відбору публічних та інфраструктурних проектів, а також узгодження їх реалізації між різними державними інституціями. Відповідно, послідовність реалізації таких проектів може здійснюватися за наступною схемою:

1. Планування проектів регіонального розвитку та бюджетне узгодження планів їх фінансування між різними гілками влади, що причетні до реалізації таких інвестицій.

2. Координація реалізації публічних проектів між різними державними інституціями, для забезпечення належного рівня ефективності управління реалізацією цих проектів.

3. Фінансування проектів на засадах стабільності джерел фінансових ресурсів та залучення приватно-державного партнерства в реалізації публічних проектів.

4. Формування належної системи моніторингу реалізації проектів та їх наступного функціонування відповідно до затверджених планів. Такий моніторинг повинен здійснюватися спеціалізованими державними органами, що функціонують у сфері регіонального розвитку.

5. Забезпечення інституційної спроможності органів державної влади щодо реалізації публічних інвестицій за затвердженими проектами, що передбачає функціонування ефективного фінансового та адміністративного механізму управління процесом публічного інвестування загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзямулич М. І., Шматковська Т. О. Вплив сучасних інформаційних систем і технологій на формування цифрової економіки. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 3–8.
2. Шматковська Т. О. Раціоналізація організації облікового процесу операцій з основними засобами в аспекті підвищення ефективності використання цих активів на підприємстві. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Економічні науки*. 2013. № 5 (254). С. 124–129.
3. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І., Стащук О. В. Особливості моделювання бізнес-процесів в умовах формування цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26.
4. Aschauer, D. A. Public investment and productivity growth in the Group of Seven. *Economic perspectives*. Vol. 13(5). P. 17–25.
5. Erden, L., Holcombe, R. G. The effects of public investment on private investment in developing economies. *Public Finance Review*. 2005. Vol. 33(5). P. 575–602.
6. Glomm, G., Ravikumar, B. Public investment in infrastructure in a simple growth model. *Journal of Economic Dynamics and Control*. 1994. Vol. 18(6). P. 1173–1187.

REFERENCES:

1. Dziamulych M. I. & Shmatkovska T. O. (2022). Vplyv suchasnykh informatsiinykh system i tekhnolohii na formuvannya tsyvrovoi ekonomiky [The influence of modern information systems and technologies on the formation of the digital economy]. *Ekonomichnyi forum*, vol. 2, pp. 3–8. (in Ukrainian)

2. Shmatkovska, T. O. (2013). Ratsionalizatsiia orhanizatsii oblikovoho protsesu operatsii z osnovnymy zasobamy v aspekti pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia tsykh aktiviv na pidpriemstvi [Rationalization of the organization of the work process of operations with fixed assets in the aspect of increasing the efficiency of the use of these assets at enterprises]. *Naukovyi visnyk Shhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 5(254), pp. 124–129. (in Ukrainian)
3. Shmatkovska T. O., Dziamulych M. I. & Stashchuk, O. V. (2021). Osoblyvosti modeliuvannia bisnes-protsesiv v umovakh formuvannia tsyfrovoy ekonomiky [Peculiarities of modeling business processes in the conditions of the formation of the digital economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 26. (in Ukrainian)
4. Aschauer, D. A. (1989). Public investment and productivity growth in the Group of Seven. *Economic perspectives*, vol. 13(5), pp. 17–25.
5. Erden, L. & Holcombe, R. G. (2005). The effects of public investment on private investment in developing economies. *Public Finance Review*, vol. 33(5), pp. 575–602.
6. Glomm, G. & Ravikumar, B. (1994). Public investment in infrastructure in a simple growth model. *Journal of Economic Dynamics and Control*, vol. 18(6), pp. 1173–1187.